

Leesverslag De komst van Joachim Stiller (Hubert Lampo)

Iris van der Heyden

© havovwo.nl (januari 2003)

Zakelijke gegevens

Titel: De komst van Joachim Stiller
Auteur: Hubert Lampo
Eerste druk: 1961

Korte samenvatting

Schrijver en journalist Freek Groenevelt ziet op een dag vier wegwerkers de straat openbreken om deze daarna weer dicht te maken, onverstoort als engelen. Freek besluit om hierover een stukje in de krant te schrijven. Keldermans, de wethouder van openbare werken reageert op het artikel met een brief waarin het voorval wordt ontkend.

Een dag later ontvangt Freek een brief uit 1919, waarin de gebeurtenissen over de wegwerkers voorspeld worden. De redactie van het literaire tijdschrift, waarin een lasterlijk stuk over Freek staat, ontvangt ook een brief, van Joachim Stiller. Hierin staat dat Freek een belangrijke opdracht heeft en dat hij niet belasterd mag worden.

In een tweedehands-boekenwinkel ziet Freek een zestiende-eeuws boek over het einde der tijden, geschreven door Joachim Stiller. Simone Marijnissen, een vriendin van Freek, heeft inmiddels een telefoontje van Joachim Stiller gekregen: zij mag Freek niet laten gaan. Zij gehoorzaamt door haar verloving te verbreken. Freek en Simone worden verliefd op elkaar, alsof het door hogerhand bepaald is. Stiller belt Freek op om hem moed in te spreken. Na een aantal dagen vol vreemde gebeurtenissen herinnert Freek zich een Amerikaanse militair die aan het eind van de oorlog door een explosie om het leven is gekomen: majoor Joachim Stiller.

Freek en Keldermans krijgen beiden een brief van Stiller waarin staat dat hij hen op het stationsplein wil ontmoeten. Maar voordat ze Stiller kunnen spreken, wordt hij door een legertruck overreden. Stiller wordt overgebracht naar het mortuarium. Wanneer Freek drie dagen later een bezoek brengt aan het mortuarium, blijkt het lijk verdwenen te zijn.

Mening

Gebeurtenissen

De gebeurtenissen uit dit boek zijn nogal ongeloofwaardig. Wat me wel opviel, was dat ik tijdens het lezen de gebeurtenissen helemaal niet interessant of vreemd vond. Toen ik wat langer nadacht over het verhaal en de gebeurtenissen, vond ik het plot wel heel erg leuk. Waarschijnlijk komt het door de schrijfstijl van Lampo waardoor ik het op het eerste gezicht niet zo leuk vond. Het boek had me waarschijnlijk meer aangesproken als het in een iets toegankelijker stijl geschreven was. Hierbij denk ik aan Harry Mulisch. De bovennatuurlijke sfeer die over het hele verhaal hangt herkende ik wel van 'De ontdekking van de hemel' en andere boeken van Mulisch. Dat kwam in dit verhaal niet zo naar voren. De zakelijke schrijfstijl staat in een bijzonder contrast met de zeker niet zakelijke gebeurtenissen. Het was mij in het begin ook niet duidelijk wie of wat Joachim Stiller was. Dat is dan ook wel de kracht van het boek. Harry Mulisch schrijft erg verklarend. Maar bij dit boek moest je er zelf maar achter komen wat of wie Joachim Stiller was. Dat ben ik niet gewend omdat ik vrij veel van Mulisch gelezen heb. Uiteindelijk is dit wel veel leuker. Ik heb nog met een stel mensen over het boek gepraat en het verhaal is toch wel heel mooi. Het gegeven is erg bijzonder en dat had ik niet verwacht toen ik aan het boek begon.

Personen

Ik vond de personen in het boek nogal oppervlakkig. De hoofdpersoon Freek Groenevelt ging niet echt leven voor mij. Ik kon mij niet echt een goed beeld vormen bij dit personage en dat vond ik wel jammer. Het is mij opgevallen dat er in het boek niet echt veel aandacht besteed wordt aan uiterlijke kenmerken. Daarom had ik geen idee hoe de hoofdpersoon eruit zag. Simone Marijnissen vond ik ook nogal nietszeggend. Ik vond dat echt een 'vriendinnetje-van-de-superheld-tiepje', zoals je dat ook ziet in disneyfilms en avonturenfilms. Hubert Lampo verheerlijkt vaak de vrouw

Leesverslag De komst van Joachim Stiller (Hubert Lampo)

Iris van der Heyden

© havovwo.nl (januari 2003)

in zijn boeken. Maar dat vond ik wel meevallen in dit boek. Ik vond Simone nogal suf, omdat ze zich meteen zo afhankelijk opstelt ten opzichte van Freek. De bijfiguren waren vaak wel een stuk interessanter omdat die interessante dingen te melden hadden. Zoals Geert Molijn, de boekhandelaar. Ik vond het interessant toen het synchroniciteit van Jung erbij gehaald werd om 'Stiller' te verklaren. Gebeurtenissen hangen samen, maar veroorzaken elkaar niet. Toen ik wat boekanalyses door had gelezen bleek er nog een hoop meer Jung in dit boek te zitten. Maar daarover meer in mijn verwerkingsopdracht.

Joachim Stiller is het meest vreemde personage wat ik ooit in een boek ben tegengekomen. In het begin van het boek lijkt het een bestaand personage. Maar toen die naam tegengekomen werd op een 17e eeuws boek wist ik niet meer wat ik met dit personage aan moest. Toen ik eenmaal aan het begrijp 'niet aan tijd gebonden' gewend was werd het allemaal een stuk duidelijker. Helaas kwam dat pas toen ik het boek allang uit had.

Opbouw

Het boek is chronologisch geschreven. Dat is voor de opbouw van de spanning in dit boek erg belangrijk. Het 'gegeven' van dit boek is natuurlijk de komst van Joachim Stiller. Iedereen wacht erop en je bent natuurlijk enorm benieuwd wat er nou aan de hand is met die kerel. Het open einde van de plotselinge dood van Stiller en zijn verdwijning kunnen enorm onbevredigend zijn. Maar ik vind het juist wel leuk dat je de verklaring zelf mag bedenken. Ik heb mij niet gestoord aan het vaste perspectief en vond de ontwikkeling van het verhaal goed gekozen en prettig in elkaar zitten.

Taalgebruik

Ik moest enorm wennen aan het taalgebruik van Hubert Lampo. Zoals ik al eerder zei is zijn stijl een stuk minder toegankelijk dan die van Harry Mulisch. Het laatste boek dat ik gelezen had voor '*De komst van Joachim Stiller*' was ook een boek van laatstgenoemde, dus ik moest wel even omschakelen. Maar omdat ik tegelijkertijd ook begon in 'van de koele meren des doods' was ik vrij snel gewend aan het taalgebruik en kon ik het steeds meer waarderen. Ik vond het taalgebruik helaas niet beeldend genoeg. Maar voor het verhaal was dat ook niet van belang.

Al met al moet ik zeggen dat dit verhaal alle franje mist die het verhaal niet zouden verbeteren. Alles wat niet in het belang van het plot zou zijn is eruit gelaten en dat vind ik eigenlijk wel goed. Het verhaal komt dan misschien wel minder uit de verf, maar je blijft er wel over nadenken. Dat herken ik ook wel uit '*De donkere kamer van Damokles*' van W.F. Hermans. Daar bleef ik ook een tijd over nadenken en dat vind ik sterk.

Verwerkingsopdracht

Opdracht 32: Zoek bij het boek zakelijke informatie over het onderwerp. Bespreek de verschillen tussen de fictie en werkelijkheid.

Ik heb bij dit verhaal informatie gezocht over de psychologie van Carl Gustaf Jung. In een boekanalyse werden de archetypen betrokken bij het verhaal, omdat dit veel te maken heeft met het magisch realisme, de stroming waartoe dit boek gerekend wordt. Dit vond ik erg interessant, dus heb ik hier wat informatie over gezocht. In deze opdracht ga ik bekijken wat een archetype is en wat de meest gangbare archetype zijn in de westerse wereld en welke van toepassing is op dit boek. Het lijkt op het eerste gezicht nogal ingewikkeld, maar als je het op je laat inwerken is het best te begrijpen.

Het collectieve onbewuste bestaat volgens Jung uit beelden die we geërfd hebben van onze voorouders. Net zoals we fysiek zijn opgenomen in het evolutieproces (de mens als 'vervolg' op de diersoorten), zo evolueert ook de 'soort' mens verder, en dragen we via onze genen de ervaringen van ons voorgeslacht over aan de volgende generatie. Op die manier zouden we dus niet alleen fysieke kenmerken (haarkleur) en karakterkenmerken (driftig of rustig persoon)

Leesverslag De komst van Joachim Stiller (Hubert Lampo)

Iris van der Heyden

© havovwo.nl (januari 2003)

erven, maar ook de overlevingsmechanismen van onze voorouders. Via onze genen worden de overlevingsmechanismen doorgegeven die onze voorouders geholpen hebben om zich staande te houden in het leven; we erven de mechanismen die dienden om te overleven in de struggle for life, en die leidden tot de survival of the fittest. M.a.w.: we erven gedragsmogelijkheden die onze voorouders in staat stelden om succesvol te overleven. Die mechanismen zitten dus al als mogelijkheden in onze genen op het moment dat we geboren worden. Waar bestaan die overgeërfde gedragsmogelijkheden dan uit? Het zijn krachtige beelden die zich in ons collectieve onbewuste bevinden. Collectief, d.w.z. dat dit geen individuele mogelijkheden zijn, maar dat dit mogelijkheden, krachten zijn die we als menselijke soort in ons dragen. De inhoud van het collectieve onbewuste worden door Jung 'archetypen' genoemd. Archetypen zijn dus beelden, gedragsmogelijkheden, een aanleg om op een bepaalde manier te reageren op de omstandigheden die we in het leven tegenkomen.

Je hebt enorm veel archetypen. (Geboorte, wedergeboorte, dood, macht, magie, held, kind, God, duivel, messias, wijze oude man, moeder aarde, reus, vele natuurlijke fenomenen, atlantis, vele door mensenhanden vervaardigde voorwerpen, Persona, Amina /animus, schaduw, zelf.) Ik zal er enkele toelichten.

1. De *persona* is het masker, het beeld dat aan de buitenwereld getoond wordt. Dit is het conformerende archetype. Het is altijd gunstig voor de mens / ras. Het vormt de mogelijkheid om een dubbelleven te leiden.
2. De *anima* / *animus* is het innerlijke aanzien van de psyche. Het zijn de eigenschappen van de andere sekse in de psyche.
Anima = vrouwelijke beeld in de man. Het Anima-beeld is bepalend voor de keuze die gemaakt wordt t.o.v. de partner.
Animus = mannelijke beeld in de vrouw.
Deze archetypen zijn veelal overontwikkeld door conformatie aan de maatschappelijk voorgeschreven rollen. (bv. Vrouwelijkheid past niet bij een echte man). Soms kan de karakterstructuur er juist toe leiden dat de anima in opstand komt en juist heel sterk tot uiting komt.
3. De *schaduw* is van het eigen geslacht en beïnvloedt de verhouding met de eigen sekse. Dit archetype is diep in de evolutie geworteld en bevat veel dierlijke eigenschappen. De persona moet ontwikkeld worden om deze dierlijke neigingen te onderdrukken. De schaduw maakt de diepgang in het leven. (Inspirerend, extra dimensie, creativiteit, vitaliteit, vasthoudendheid, koppigheid). Indien de schaduw gevolgd wordt levert dat levenslust en geestkracht. Wanneer een schaduw onvoldoende tot uiting mag komen wordt de kracht juist sterker en beestachtiger (christendom, WO II). De verworpen schaduw wordt vaak geprojecteerd op de buitenwereld.
4. Het *Zelf* is het centrale archetype in het onderbewuste. Het verenigt en harmoniseert alle archetypen. Het maakt de persoonlijkheid tot een hechte eenheid. Het brengt de mens in harmonie met zijn omgeving en het zelf is het levensdoel: het is de meest volledige uiting van individualiteit.

In dit boek komt het archetype van 'de messias' zeer sterk naar voren. De messias staat hierbij gelijk aan een verlosser. Joachim Stiller wordt dan ook algemeen beschouwd als 'Jezus'. Joachim Stiller maakt zijn komst bekend aan Freek Groenevelt en anderen, maar doet dit volledig buiten de tijd om, en als hij uiteindelijk gekomen is voelt Freek niets dan goeds en hij wordt ons ook vrijwel meteen ontnomen (als hij onder een vrachtwagen komt. Dit lijkt heel zielig en nutteloos, maar dat was de kruisiging van Jezus ook.) Ook het atlantis-archetype, het dubbelgangersmotief, komt naar voren. Je ziet dus een duidelijke overeenkomst tussen Joachim Stiller en Jezus, de messias.